

Autor:

Dr. Doc. sc. Envera Halilčević

Naslov:

Primjena forenzičkog računovodstva u otkrivanju i sprečavanju  
finansijskih prevara

Recenzenti:

Prof. dr. sc. Jozo Piljić

Prof. dr. sc. Željko Rička

Prof. dr.sc. Bogdana Vujnović - Gligorić

Lektor:

Asmir Glibanović

Dtp:

Amir Hasanović

Izdavač:

Univerzitet FINRA Tuzla

Za izdavača:

Prof.dr.sc. Ismet Kalić

Štampa:

Mitalex d.o.o. Tuzla

Tiraž: 100 komada

---

**CIP BIBLIOTEKA**

---

**ENVERA HALILČEVIĆ**

**PRIMJENA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA U  
OTKRIVANJU I SPREČAVANJU  
FINANSIJSKIH PREVARA**

**Tuzla, 2024. godine**



## **RECENZIJU RUKOPISA KNJIGE (MONOGRAFIJE) DR. ENVERE HALILČEVIĆ „PRIMJENA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA U OTKRIVANJU I SPREČAVANJU FINANSIJSKIH PREVARA”**

Rukopis knjige dr. Envere Halilčević „PRIMJENA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA U OTKRIVANJU I SPREČAVANJU FINANSIJSKIH PREVARA” je doktorska disertacija koju je autor napisao i javno odbranio na Sveučilištu / Univerzitetu „Vitez“ u Vitezu, dana 25.07.2020. godine. Komisiju za ocjenu i odbranu doktorske disertacije činili su: prof. dr. Jusuf Kumalić, predsjednik komisije, prof. dr. Bogdana Vujnović - Gligorić, mentor i prof. dr. Jozo Piljić, član Komisije.

Struktura monografije je sistemski raspoređena u 10 međusobno povezanih poglavlja, koja čine jedinstvenu i homogenu cjelinu, i to:

1. Uvod
2. Finansijske prevare u računovodstvu
3. Forenzičko računovodstvo i revizija: alat za sprečavanje finansijskih prevara
4. Pravni okvir djelovanja forenzičkog računovodstva
5. Analitički postupci, tehnike i modeli u forenzičkim istraživanjima
6. Najčešća područja prevara vezana za računovodstvo i finansijsko izvještavanje
7. Otkrivanje i sprečavanje finansijskih prevara pomoću forenzičkog računovodstva i revizije
8. Uticaj forenzičkog računovodstva i revizije na kvalitet finansijskih izvještaja
9. Perspektive razvoja forenzičkog računovodstva
10. Zastupljenost finansijskih prevara u našoj državi i okruženju: rezultati empirijskog istraživanja
  - Zaključna razmatranja
  - Literatura
  - Dodatak.

Svaki od navedenih dijelova obrađuje istoimenu materiju, koja u cijelosti odražava sadržaj i suštinu tretirane tematike.

Autor je sa mnogo znanja i iskustva precizno izložio cjelokupnu problematiku monografije, poštujući pri tome hijerarhijski odnos i interakcijsku spregu među dijelovima višeg i nižeg ranga.

Prema utvrđenim spoznajama u istraživačkom procesu i aplikativnim primjerima iz polja forenzičkog računovodstva, monografija predstavlja vrlo aktuelno i originalno djelo koje sadrži naučne spoznaje koje se prvi put objavljuju. U njoj je tretirana savremena forenzička problematika vezana za otkrivanje i sprečavanje finansijskih prevara.

Cjelokupno izlaganje u ovoj monografiji je naučno utemeljeno. Izlaganja su jednostavna, koncizna i dobro obrazložena. Izvedeni zaključci, spoznaje i teorije su utemeljene na rezultatima višegodišnjeg bavljenja forenzičkom revizijom, edukacijom ekonomskih kadrova i iskustvu.

Obim monografije iznosi 264 stranice pisane računarom sa proredom 1.50, B5 formata. Autor je u monografiju inkorporirao 4 tabele i 5 grafikona. Sa tim ilustracijama su pažljivo predložena složena pitanja iz oblasti forenzičkog računovodstva.

U monografiji su primjereno citirane tuđe spoznaje, informacije, stavovi i zaključci, na osnovu kojih čitaoci mogu da prošire i prodube svoja znanja o tretiranoj problematici.

Pri izradi monografije autor je koristio 84 bibliografske jedinice (knjige, naučne članke i studije, pravne akte i ostale izvore).

Autor je, također, koristio terminologiju koja je opšte prihvaćena u naučnoj i stručnoj zajednici. Prezentovani tekst je jasno i koncizno formulisan. Jezik autora je jednostavan, prirodan i odmjeran. Pasusi su primjerno formirani.

### **Zaključak i prijedlog:**

Kao recezenti ove monografije možemo zaključiti sljedeće:

- U priloženom rukopisu u cijelosti je obrađena problematika forenzičkog računovodstva.

- Autor je postupno, sistematično i temeljno prezentovao materiju značajnu za uspješno izučavanje teorije forenzičkog računovodstva, uz mogućnosti njene primjene u rješavanju aktuelnih računovodstvenih problema u našoj privredi.

- Monografija zadovoljava i sve propozicije univerzitetskog udžbenika i kao takva se preporučuje kao literatura studentima ekonomskih visokoškolskih ustanova. Ona može koristiti i onima koji se praktično bave poslovima pribavljanja validnih dokaza za potrebe sudske prakse, kao i menadžerima koji učestvuju u aktivnostima koji se tiču forenzičkog računovodstva i revizije.

- Monografija predstavlja doprinos naučnoj i stručnoj misli u oblasti forenzičkog računovodstva i revizije, ne samo za Bosnu i Hercegovinu, nego i za zemlje iz bližeg okruženja.

- Predlažemo da se rukopis monografije pod naslovom „Primjena forenzičkog računovodstva u otkrivanju i sprečavanju finansijskih prevara“ autora dr. Envere Halilčević, nastavnika na Visokoškolskoj ustanovi „FINra“ iz Tuzle, štampa u uobičajenoj tehnici i formi.

**U Tuzli, februara, 2024. godine.**

# S A D R Ź A J

|                                                                                                               |      |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| PREDGOVOR .....                                                                                               | XI   |
| SAŽETAK.....                                                                                                  | XII  |
| SUMMARY .....                                                                                                 | XIII |
| 1. UVOD .....                                                                                                 | 15   |
| 1.1. Struktura rada .....                                                                                     | 20   |
| 2. FINANSIJSKE PREVARE U RAČUNOVODSTVU .....                                                                  | 23   |
| 2.1. Pojam, motivi i priroda finansijskih prevara .....                                                       | 23   |
| 2.1.1. Greške i prevare u finansijskim izvještajima .....                                                     | 24   |
| 2.1.2. Pojam finansijskih prevara.....                                                                        | 26   |
| 2.1.3. Motivi i uzroci nastanka finansijskih prevara .....                                                    | 28   |
| 2.1.4. Priroda i trošak finansijskih prevara .....                                                            | 31   |
| 2.1.5. Znakovi koji upućuju na finansijske prevare .....                                                      | 33   |
| 2.2. Oblici prevara u finansijskom izvještavanju.....                                                         | 36   |
| 2.2.1. Fiktivni prihodi .....                                                                                 | 36   |
| 2.2.2. Lažna vremenska razgraničenja.....                                                                     | 40   |
| 2.2.3. Prikrivanje ili nelegalno pravljenje obaveza i troškova .....                                          | 41   |
| 2.2.4. Nepravilna objelodanjivanja .....                                                                      | 44   |
| 2.2.5. Prijevremeno knjiženje prihoda .....                                                                   | 46   |
| 2.2.6. Povećanje prihoda s nekadašnjim zaradama (otpis obaveza, prodaja imovine, vanredni prihodi i sl.)..... | 48   |
| 2.2.7. Prikrivanje troškova (dodjela sadašnjih troškova kasnijim obračunskim periodima).....                  | 48   |
| 2.2.8. Prikrivanje obaveza (propuštanje knjiženja svih obaveza).....                                          | 50   |
| 2.2.9. Prebacivanje budućih troškova u sadašnji obračunski period .....                                       | 50   |
| 2.2.10. Prenosnje sadašnjeg prihoda u kasnije obračunske periode.....                                         | 51   |
| 2.2.11. Nezakonito prisvajanje imovine .....                                                                  | 53   |
| 2.3. Počinioci finansijskih prevara .....                                                                     | 56   |
| 2.3.1. Finansijske prevare koje počine zaposleni.....                                                         | 57   |
| 2.3.2. Finansijske prevare koje počini rukovodstvo preduzeća .....                                            | 59   |
| 2.3.3. Investicione prevare koje počine pojedinci .....                                                       | 61   |
| 2.3.4. Prevare koje počine prodavci .....                                                                     | 62   |
| 2.3.5. Prevare koje počine kupci.....                                                                         | 63   |

|                                                                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 3. FORENZIČKO RAČUNOVODSTVO I REVIZIJA: ALAT ZA SPREČAVANJE FINANSIJSKIH PREVARA.....                                      | 65  |
| 3.1. Pojam i obuhvat forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije.....                                                  | 65  |
| 3.2. Ciljevi i zadaci forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije.....                                                 | 68  |
| 3.3. Karakteristike forenzičkog rukovodstva i forenzičke revizije.....                                                     | 71  |
| 3.4. Proces istrage finansijskih prevara iz ugla forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije .....                     | 74  |
| 3.4.1. Pokretanje istrage.....                                                                                             | 77  |
| 3.4.2. Planiranje istrage.....                                                                                             | 77  |
| 3.4.3. Prikupljanje dokaza.....                                                                                            | 78  |
| 3.4.4. Sastavljanje izvještaja .....                                                                                       | 79  |
| 3.4.5. Prezentiranje nalaza na sudu.....                                                                                   | 80  |
| 4. PRAVNI OKVIR DJELOVANJA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA.....                                                                  | 83  |
| 4.1. Učinci forenzičkog računovodstva u otkrivanju i sprečavanju finansijskih prevara .....                                | 88  |
| 4.2. Objektivne poteškoće i nerealna očekivanja u otkrivanju grešaka pri provođenju revizije finansijskih izvještaja ..... | 90  |
| 5. ANALITIČKI POSTUPCI, TEHNIKE I MODELI U FORENZIČKIM ISTRAŽIVANJIMA.....                                                 | 93  |
| 5.1. Metode prikupljanja dokaza u forenzičkoj reviziji.....                                                                | 94  |
| 5.2. Izvještavanje o rezultatima rada forenzičke revizije.....                                                             | 101 |
| 5.2.1. Dijelovi izvještaja forenzičke revizije .....                                                                       | 102 |
| 5.2.2. Svjedočenje na sudu.....                                                                                            | 103 |
| 6. NAJČEŠĆA PODRUČJA PREVARA VEZANA ZA RAČUNOVODSTVO I FINANSIJSKO IZVJEŠTAVANJE.....                                      | 105 |
| 6.1. Principi finansijskog izvještavanja .....                                                                             | 106 |
| 6.2. Poslovna politika finansijskog izvještavanja .....                                                                    | 108 |
| 6.3. Zloupotrebe i manipulacije kroz 'kreativno računovodstvo' .....                                                       | 110 |
| 6.3.1. Iskazivanje većeg finansijskog rezultata i imovinsko-finansijskog položaja.....                                     | 113 |
| 6.3.2. Precjenjivanje prihoda .....                                                                                        | 116 |
| 6.3.3. Podcjenjivanje rashoda .....                                                                                        | 117 |
| 6.3.4. Iskazivanje manjeg finansijskog rezultata i imovinsko-finansijskog položaja.....                                    | 119 |
| 6.3.5. Podcjenjivanje prihoda.....                                                                                         | 123 |

|                                                                                                           |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 6.3.6. Precjenjivanje rashoda .....                                                                       | 124        |
| 6.3.7. Motivi primjene kreativnog računovodstva .....                                                     | 125        |
| 6.4. Načini krivotvorenja računovodstvenih podataka .....                                                 | 127        |
| 6.4.1. Zloupotrebe u tumačenju pravnih propisa .....                                                      | 128        |
| 6.4.2. Manipulacije u evidentiranju poslovnih promjena .....                                              | 130        |
| 6.4.3. Direktno krivotvorenje podataka u finansijskim izvještajima .....                                  | 132        |
| 6.5. 'Zamagljivanje' finansijskih izvještaja .....                                                        | 136        |
| 6.5.1. Neadekvatno rasčlanjivanje bilansnih kategorija.....                                               | 138        |
| 6.5.2. Nepravilno grupisanje bilansnih pozicija.....                                                      | 139        |
| 6.5.3. Neadekvatno obilježavanje bilansnih pozicija.....                                                  | 141        |
| 6.5.4. Primjena neto principa .....                                                                       | 142        |
| 6.5.5. Uskraćivanje važnih informacija u notama uz finansijske izvještaje .....                           | 143        |
| <b>7. OTKRIVANJE I SPREČAVANJE FINANSIJSKIH PREVARA POMOĆU FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA I REVIZIJE .....</b> | <b>145</b> |
| 7.1. Pojava, sprečavanje i otkrivanje finansijskih prevara.....                                           | 145        |
| 7.2. Uloga internog nadzora u otkrivanju finansijskih prevara.....                                        | 150        |
| 7.3. Opće revizijske metode i testovi za prikupljanje revizijskih dokaza o finansijskim prevarama.....    | 151        |
| 7.3.1. Efikasnost i uloga internih kontrola i interne revizije u otkrivanju finansijskih prevara.....     | 152        |
| 7.3.2. Analiza finansijskih izvještaja u otkrivanju finansijskih prevara .....                            | 153        |
| 7.3.3. Preventivna uloga tradicionalnih metoda otkrivanja finansijskih prevara.....                       | 154        |
| 7.4. Uloga revizije u otkrivanju finansijskih prevara.....                                                | 155        |
| 7.5. Prisutnost i metode sprečavanja prevara prema istraživanju ACFE.....                                 | 165        |
| 7.5.1. Sigurnosni standardi u informacijskoj sigurnosti .....                                             | 168        |
| 7.5.2. Djelovanje metoda u otkrivanju finansijskih prevara prema ACFE.....                                | 170        |
| <b>8. UTICAJ FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA I REVIZIJE NA KVALITET FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA.....</b>            | <b>177</b> |
| 8.1. Znanja i vještine u forenzičkom računovodstvu.....                                                   | 177        |
| 8.2. Uloga i značaj forenzičkog računovodstva i revizije u korporativnom upravljanju .....                | 179        |
| 8.3. Opravdanost potrebe uvođenja forenzičkog računovodstva.....                                          | 182        |
| 8.3.1. Preventivna uloga internih kontrola u sprečavanju prevara.....                                     | 183        |

|                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 8.3.2. Preventivna uloga interne revizije u sprečavanju prevara u preduzeću ..                                          | 184 |
| 8.3.3. Preventivna uloga eksterne revizije u sprečavanju prevara u preduzeću                                            | 191 |
| 8.3.4. Preventivna uloga forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije u sprečavanju prevara u preduzeću .....        | 193 |
| 8.4. Profil forenzičkog računovođe.....                                                                                 | 195 |
| 9. PERSPEKTIVE RAZVOJA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA .....                                                                  | 199 |
| 9.1. Sprečavanje finansijskih prevara i pronevjera u finansijskim izvještajima...                                       | 199 |
| 9.2. Perspektive razvoja forenzičkog računovodstva kao mjere za sprečavanje finansijskih prevara.....                   | 203 |
| 10. ZASTUPLJENOST FINANSIJSKIH PREVARA U NAŠOJ DRŽAVI I OKRUŽENJU - REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA.....             | 209 |
| 10.1. Najpoznatiji računovodstveni skandali.....                                                                        | 209 |
| 10.2. Rezultati istraživanja o primjeni forenzičkog računovodstva i revizije u BiH.....                                 | 219 |
| 10.2.1. Eksperimentalni dio (materijali i metode) .....                                                                 | 219 |
| 10.3. Plan i instrumenti istraživanja.....                                                                              | 222 |
| 10.4. Empirijska analiza stavova ispitanika o uticaju forenzičkog računovodstva na otkrivanje finansijskih prevara..... | 222 |
| 10.5. Komparacija rezultata istraživanja sa sličnim istraživanjima (naučni i praktični doprinos).....                   | 234 |
| 10.6. Digitalna forenzika u identifikovanju prevara .....                                                               | 241 |
| ZAKLJUČNA RAZMATRANJA.....                                                                                              | 251 |
| LITERATURA.....                                                                                                         | 257 |
| DODATAK .....                                                                                                           | 264 |

## PREDGOVOR

Monografija kao pisano naučno djelo se oslanja na doktorsku disertaciju autora i na istraživanja u pomenutoj doktorskoj disertaciji koji čine okosnicu ove monografije. Finansijske prevare potkopavaju povjerenje u tržišta kapitala, menadžment korporativnih preduzeća i revizijsku profesiju. Da bi opstala na tržištu, preduzeća nastoje smanjiti troškove ne ulažući sredstva u interne kontrole i mehanizme upravljanja rizicima, i samim tim, otvaraju vrata za nove prevare. Istovremeno, metode prevara postaju sve sofisticiranije i zbog nemogućnosti da se na vrijeme otkriju dovode u pitanje i opravdanost revizije. Kako se finansijske prevare mogu identifikovati - ako ne i potpuno spriječiti - u budućnosti? Tko je odgovoran za odvracanje, otkrivanje i istragu prevara? Koje su metode učinkovite? Što bi trebao tražiti revizor, korporativni direktor, izvršni direktor? Forenzičko računovodstveno istraživanje postalo je važno za širu poslovnu zajednicu i javnost. U praktičnoj stvarnosti, nitko ne može garantovati da će sve prevare biti spriječene ili otkrivene na vrijeme. Ovo djelo pred čitatelja stavlja ono što je, po mom mišljenju, niz praksi, alata i tehnika za odvracanje, otkrivanje i istraživanje finansijskih prevara. Vještine i znanje forenzičkog računovodstvenog istražitelja vidljivi su na svakoj stranici. Zajednička tema koja se provlači kroz sva poglavlja je neophodnost za promjenom, da se eksterni i interni revizori obuče o postupcima i stavovima za otkrivanje prevara, da sveučilišno obrazovanje stavi novi naglasak na sprečavanju prevara, otkrivanju i istrazi, a da rukovodioci i menadžment preduzeća budu svjesni prijetnji od prevara i učine sve što mogu kako bi uveli mjere za njihovo otkrivanje, u rasponu od oštre promjene etičkih kodeksa do internih kontrola, koje čine prevaru manje vjerojatnom i lakšom za otkrivanje. Potražnja za forenzičkim računovodstvom raste svakodnevno. Računovodstvene i poslovne publikacije predviđaju trend koji zahtijeva više forenzičkih računovođa. Istovremeno se javlja sve više slučajeva finansijskog kriminala i parnica povezanih s računovodstvom, proširujući kontekste i mjesta u kojima se skup vještina forenzičkog računovođe može pokazati neprocjenjivim u rješavanju problema. Ljudi kojima je fokus računovodstvo, a i oni kojima nije, podjednako imaju interes naučiti više o ovim visoko specijaliziranim područjima računovodstva, jer slučajevi korporativne ili pojedinačne pohlepe dominiraju medijima.

## SAŽETAK

Stalne promjene i složeniji uslovi poslovanja preduzeća, praćeni kontinuiranim razvojem informacionih tehnologija u poslovanju, formiraju okruženje u kojem postoji veća vjerovatnoća za nastanak grešaka i prevara. Finansijske prevare dovode do negativnih posljedica, kako za preduzeće, tako i za društvo. Rizik finansijskih prevara se povećava zbog nepostojanja preventivnih mjera kontrole i korporativne kulture koja dosljedno sankcioniše nezakonita djelovanja. Za odbranu od računovodstvenih prevara i pronevjera unutar preduzeća sve više se koristi forenzičko računovodstvo. U svijetu, forenzičko računovodstvo je već odavno prisutno u sferi nauke i visokog obrazovanja. Forenzičke računovođe se bave otkrivanjem i sprečavanjem organizovanog kriminala, poput pranja novca, poreskih utaja, prevara u finansijskim izvještajima i sl. Razvijanje ovog novog pristupa u borbi protiv organizovanog kriminala je i preporuka Europske unije i Ujedinjenih nacija. Za razliku od revizora koji je odgovoran za dato mišljenje o finansijskim izvještajima preduzeća, forenzički revizor je odgovoran za istragu i otkrivanje prevare. Da bi forenzička revizija bila uspješna potrebno je u njenom provođenju otkriti izvršioca prevare, vrijeme i mjesto izvršenja, izračunati materijalnu štetu koja je nastala uslijed prevare, te opisati sadržaj njenog izvršenja. Zaključci istraživanja ukazuju da se spoznajama o okruženju u kojem posluju preduzeća, finansijskim prevarama i forenzičkom računovodstvu dolazi do pretpostavke da je uvođenje forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije efikasna mjera za sprečavanje finansijskih prevara i nerealnog prikazivanja finansijskih izvještaja privrednih subjekata. Forenzičko računovodstvo popunjava prazninu koja postoji u radu nadzornih organa u dokazivanju prevara i drugih nedozvoljenih radnji u preduzeću. Edukacija revizora na području interne, eksterne i forenzičke revizije u cilju otkrivanja finansijskih prevara i izgradnja sistema obrazovanja koji će odgovoriti na sve promjene na tržištu rada je najznačajnija mjera za povećanje efikasnosti revizije.

Ključne riječi: prevare, manipulacija finansijskih izvještaja, forenzičko računovodstvo, forenzička revizija, Bosna i Hercegovina.

## SUMMARY

*Constant changes and more complicated business conditions of the company, followed by continuous development of information technology in business, form a business environment in which there is a greater probability for the occurrence of errors and fraud. Financial scams lead to negative consequences, both for the company and for society. The risk of financial fraud is increasing because of the lack of preventive measures and control of corporate culture which consistently sanctions illegal activities, increases the risk of financial fraud. For the defense of accounting fraud and embezzlement within the company, forensic accounting is increasingly being used. In the world, forensic accounting has long been present in the field of science and higher education. Forensic accountants are involved in detecting and preventing organized crime, such as money laundering, tax evasion, fraud in financial reports, etc. The development of this new approach to the fight against organized crime is the recommendation of the European Union and the United Nations. Unlike an auditor who is responsible for giving an opinion on the financial statements of a company, a forensic auditor is responsible for investigating and detecting fraud. In order for a forensic audit to be successful it is necessary to reveal the perpetrators of fraud, time and place of execution, to calculate the damage that occurred as a result of fraud, and to describe the content of its execution. Conclusions of the research indicate that the knowledge about the environment in which businesses operate, financial fraud and forensic accounting are based on assumptions, that the introduction of forensic accounting and forensic audit is an effective measure to prevent financial fraud and unrealistic presentation of financial reports of economic entities. Forensic accounting fills the gap that exists in the work of supervisory bodies in proving fraud and other unauthorized actions in the company. Auditor education in the field of internal, external and forensic audits in order to detect financial fraud and build a system of education that would respond to any changes in the labor market is the most significant measure to increase auditor efficiency.*

*Key words: scams, manipulation of financial reports, forensic accounting, forensic revision, Bosnia and Herzegovina.*



## 1. UVOD

Razvoj nauke i tehnologije vremenom je doveo i do pojave digitalnog doba, a time i do promjena u načinu života ljudi i načinu poslovanja, jer brzina dolaska do informacija neminovno vodi do velikih promjena. Elektronske veze i komunikacije: omogućavaju kontinuirano poslovanje sa velikom efikasnošću, nižim troškovima, te manjim greškama i propustima; omogućavaju veliku transparentnost podataka, informacija, znanja i dostupnost svih dijelova tržišta kako velikim tako i malim korisnicima. Stalne promjene i složeniji uslovi poslovanja preduzeća, praćeni kontinuiranim razvojem informacionih tehnologija u poslovanju, formiraju okruženje u kojem postoji veća vjerovatnoća za nastanak grešaka i prevara. Današnju ekonomiju obilježava proces globalizacije, ubrzano kretanje dobara, usluga, kapitala i radne snage, kao i sve veći napredak u razvoju informacionih tehnologija. To se odražava i na sve veću pojavu internetskih prijetnji, razvoja aplikacija čiji je osnovni zadatak nanošenje štete informacijama i informacijskim sistemima. Iako je velika većina informacija danas u digitalnom obliku, preduzeća još uvijek posjeduju pisanu dokumentaciju, u slikama, tablicama i slično. Prevare u vezi informacija i podataka preduzeća predstavljaju područje izloženo stalnom porastu prevara. Finansijski gubici uslijed prevara su veoma značajni. Ukupan trošak prevare se ne može izmjeriti u smislu vremena, produktivnosti i reputacije, uključujući i odnose sa klijentima. Razloga je mnoštvo, od napada, izmjene izvornih podataka poslovanja preduzeća, prisluškivanja, ukidanja servisa preduzeća, do identifikacija lozinki i sl. Činjenica je da su informacijski sistemi postali nesigurni i da se IT tehnologija usmjerava na pronalaženje metoda i načina za zaštitu istih. U zavisnosti o ozbiljnosti gubitka, preduzeća mogu biti finansijski nepopravljivo oštećena uslijed uticaja prevare. Stoga je za preduzeće od izuzetne važnosti uspostavljanje čvrstog programa prevencije i detekcije s ciljem identifikacije svih mogućih prevara u okviru preduzeća. Zadaci i ciljevi forenzičke revizije su razlog drugačijem pristupu finansijskim izvještajima preduzeća, po pitanju materijalnosti, obuhvatanja prevare, te načina prikupljanja dokaza o prevari. Prilikom za prevaru će omogućiti nekvalitetan sistem internih kontrola, neadekvatna kontrola zaposlenih od strane menadžmenta kao i neadekvatna organizacijska struktura. Pri narušenom povjerenju kolektiva preduzeća otvaraju se mogućnosti za prevaru. Ako je kompanijsko pravilo vođenja i etike u skladu sa kontrolnim sistemom, sistem će biti dizajniran da spriječi i detektuje pokušaje zaočaja tih kontrola, dok neetičko ponašanje uprave preduzeća ili manjak pravila i vođenja može direktno djelovati na finansijsko izvještavanje, operacionu efikasnost i efektivnost ili zakonsku saglasnost. Kao takvi, kulturni elementi mogu indirektno djelovati na oportunističku tačku trokuta prevare: kada slaba ili „oštećena“ etička kultura

preduzeća postoji, veća je mogućnost da će sistem interne kontrole biti manjkav i veći je potencijal za postojanje većeg broja iluzionih kontrola. Nekada se dešava da počinilac prevare nema nekih finansijskih poteškoća, ali počinu prevaru iz osвете prema poslodavcu ili pohlepe. Kada osoba koja ima motivaciju počinu prevaru, ona spozna način na koji to može učiniti i prođe nekažnjeno, čak i u slučaju da prevara bude otkrivena. Kako narodna poslovice kaže: *prilika čini lopova* - prilika je jedini elemenat trokuta prevare na koju preduzeće može direktno djelovati. Zbog toga je zadatak preduzeća da uspostavi efikasne mjere sprečavanja prevara kako bi se mogućnosti nastanka istih svele na minimum.

Obavezna revizija je propisana zakonom i zahtijeva sigurne finansijske informacije. Zakonska obaveza kojima su podvrgnuti svi privredni subjekti, u mnogim državama imala je za cilj da pojača efikasnost poslovanja i da zaštiti potencijalne korisnike i donosiocе odluka, a posebno državne vlasti od mogućih utaja poreza. Zakonski tretman revizije finansijskih izvještaja, iako dobro osmišljen, jednim se dijelom u preduzećima doživljavao kao nametnut i opterećenje. Računovodstveni propisi i Međunarodni računovodstveni standardi/Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja imaju za cilj realno finansijsko izvještavanje. To podrazumijeva finansijske izvještaje koji ne sadrže nepravilnosti koje upućuju na nerealan prikaz uspješnosti poslovanja poslovnog subjekta. U trci za sticanjem što većih profita, na ciljani rok, smišljaju se vrlo sofisticirani načini koji su u svojoj suštini prevara ili čak kriminalna radnja. Agresivno računovodstvo, lažno finansijsko izvještavanje i manipulacije finansijskim izvještajima podrazumijevaju elemente koje čini „kreativno računovodstvo“ i koji oblikuju finansijske informacije prema ciljevima pojedinca ili grupe. Svijest da ipak nije moguće u potpunosti onemogućiti sastavljanje i objavljivanje nerealnih finansijskih izvještaja, računovodstveni radnici (a sve u cilju zaštite svoje profesije) smatraju neophodnim otkrivanje, sprečavanje i sankcionisanje metoda „kreativnog računovodstva“. Ova nastojanja su uslovia nastanak forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije. U vremenu globalne ekonomije, gdje profit postaje glavni i jedini pokazatelj uspješnosti poslovanja privrednih subjekata, finansijski izvještaji gotovo redovno postaju metom manipulacija i zloupotreba. Ove manipulacije imaju čitavu lepezu ciljeva koje mogu dosežati i do dijametralno suprotnih predznaka.

Posljedice finansijskih prevara negativno utiču na preduzeća finansijski, reputacijom, kao i psihološkim i socijalnim implikacijama. Finansijski gubici uslijed prevare su vrlo značajni. Ukupan trošak prevare se ne može izmjeriti u smislu vremena, produktivnosti i reputacije preduzeća. U zavisnosti o ozbiljnosti gubitka, preduzeća mogu biti finansijski nepopravljivo oštećena uslijed uticaja finansijskih prevara. Zbog toga je za preduzeće od izuzetne važnosti uspostavljanje čvrstog programa

prevencije i suzbijanja finansijskih prevara. To uključuje informisanost, prevenciju i detekciju s ciljem identifikacije grešaka i prevara u oviru preduzeća. Gubici velikih preduzeća uzrokovani činjenjem nepravilnosti i kriminalnim radnjama zaposlenih ili menadžmenta ukazuju na činjenicu da postoje uslovi i okolnosti koje pogoduju pojavi računovodstvenih grešaka i prevarama u finansijskim izvještajima. Zbog toga se javlja neophodnost razvijanja dodatnih revizorskih procedura kojima će se povećati vjerovatnoća otkrivanja grešaka, a prije svega finansijskih prevara u finansijskim izvještajima klijenta.

PRVA POSLJEDICA: Finansijske prevare dovode do negativnih posljedica, kako za preduzeće, tako i za društvo. Ukupna šteta uključuje i indirektne gubitke koji se ogledaju u narušavanju ugleda preduzeća, gubitku klijenata, padu cijena dionica i slično.

DRUGA POSLJEDICA: Rizik finansijskih prevara se povećava zbog nepostojanja preventivnih mjera kontrole i korporativne kulture koje dosljedno sankcionišu nezakonita djelovanja.

TREĆA POSLJEDICA: Stalne promjene i složeniji uslovi poslovanja preduzeća, praćeni kontinuiranim razvojem informacionih tehnologija u poslovanju, formiraju okruženje u kojem postoji veća vjerovatnoća za nastanak grešaka i prevara.

Monografija se oslanja na istraživanje uloge forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije u otkrivanju finansijskih prevara u preduzećima, kao i mogućih tehnika i mjera za efikasnost revizora u otkrivanju manipulacija u finansijskim izvještajima. U fokusu problematike, problema i predmeta istraživanja se nalaze dva primarna i međusobno povezana **objekta istraživanja**, i to: forenzičko računovodstvo, odnosno forenzička revizija i manipulacija, tj. iskrivljivanje finansijskih izvještaja. Posebna pažnja je stavljena na nevjerodostojno finansijsko izvještavanje, koje je proizvod „kreativnog“, odnosno manipulativnog računovodstva.

Nadovezujući se na prethodno definisan problem, predmet i objekt istraživanja određen je naučni okvir za postavljanje radne hipoteze.

Centralna istraživačka hipoteza glasi:

**H1:** *„Naučnim spoznajama o okruženju u kojem posluju preduzeća, finansijskim prevarama i forenzičkom računovodstvu dolazi se do pretpostavki da je uvođenje forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije efikasna mjera za sprečavanje finansijskih prevara i nerealnog prikazivanja finansijskih izvještaja privrednih subjekata.“*

Tako postavljena radna hipoteza implicira više pomoćnih hipoteza koje se zasnivaju na preciznijim analizama pojedinih poglavlja rada:

**P.H. 1:** Spoznajama o kreiranju efikasnih mjera za sprečavanje i otkrivanje finansijskih prevara i nerealnog (iskrivljenog) prikazivanja osnovnih elemenata finansijskih izvještaja moguće je utvrditi ograničenja izloženosti riziku prevara.

**P.H.2:** Forenzička revizija bi trebala biti obavezujuća u slučajevima gdje postoji opravdana sumnja u postojanje prevara ili izigravanja zakona.

**P.H.3:** Forenzičko računovodstvo popunjava prazninu koja postoji u radu nadzornih organa u dokazivanju prevara i drugih nedozvoljenih radnji u preduzeću.

**P.H.4:** U BiH postoje nerealna očekivanja vezana za sprečavanje finansijskih prevara od strane revizora.

Svrha istraživanja je bila da se ukaže na potrebu davanja značaja forenzičkom računovodstvu i forenzičkoj reviziji u savremenom poslovanju, u smislu sprečavanja i otkrivanja manipulacija u finansijskim izvještajima, te finansijskih prevara i kriminalnih radnji. Zadaci i ciljevi forenzičke revizije su razlog drugačijem pristupu finansijskim izvještajima, po pitanju materijalnosti, obuhvatanja prevare, te načina prikupljanja dokaza o prevari.

Cilj istraživanja je bio da se utvrde i opišu motivi, postupci i načini za sprečavanje finansijskih prevara i manipulacija finansijskim izvještajima, što dovodi do gubitka povjerenja u finansijske izvještaje njihovih korisnika. Također, cilj je bio da se ukaže na važnost usavršavanja tehnika i mjera za otkrivanje i sprečavanje manipulacija finansijskim izvještajima preduzeća, a posebno dosljedne i kontinuirane primjene forenzičke revizije. Opšti naučni cilj istraživanja je bio opisati motive, postupke, odgovornosti i načine za sprečavanje korištenja kreativnog računovodstva u manipulativne svrhe, što za rezultat ima gubitak povjerenja u računovodstvenu profesiju. Za ostvarivanje navedenog cilja istraživanja bilo je neophodno realizovati sljedeće operativne ciljeve istraživanja:

- Definirati vrste i uzroke nastanka prevara u poslovanju preduzeća;
- Razmotriti ulogu menadžmenta, interne revizije u otkrivanju i sprečavanju finansijskih prevara i prevara u finansijskim izvještajima;
- Razmotriti efikasnost regulativnih mjera koje su uvedene u svijetu kao posljedica skandala u korporacijama uzrokovanih finansijskim prevarama;
- Ukazati na značaj efikasnih regulativnih mjera za sprečavanje prevara, a posebno značaj forenzičke revizije;
- Obrazložiti specifičnosti metoda za otkrivanje i sprečavanje prevara u forenzičkom računovodstvu, te ukazati na karakteristike manipulacije finansijskim izvještajima;
- Na temelju provedenog empirijskog istraživanja utvrditi mogućnosti i perspektive za unapređenje razvoja forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije u Bosni i Hercegovini;

- Utvrditi i uporediti proces uvođenja forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije i edukacija u Bosni i Hercegovini sa postignutim u razvijenim državama;
- Na temelju provedenog empirijskog istraživanja utvrditi koliko je zastupljen proces edukacije ovlaštenih revizora vezano za proces otkrivanja grešaka i finansijskih prevara u Bosni i Hercegovini;
- Perspektive razvoja i povećanja uloge forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije u Bosni i Hercegovini.

Strano tržište je znatno bogatije literaturom vezanom za forenzičko računovodstvo i forenzičku reviziju. Forenzičko računovodstvo je dostiglo najveći stepen razvoja u SAD-u, a nešto manje u državama EU. U SAD-u postoje univerziteti na kojima je akcenat stavljen na forenzičko računovodstvo. U Europi postoji niz edukacijskih programa za razvijanje profesije forenzičkog računovođe, dok se u Bosni i Hercegovini i državama regiona posljednjih godina popularizuje oblast forenzičkog računovodstva. Savez Računovođa i revizora Republike Srpske 2012. godine donosi Odluku o uvođenju profesionalnog zvanja sertifikovani forenzički računovođa. To predstavlja bitan korak uvođenju ovog zanimanja u klasifikaciju zanimanja, kako bi ova profesija dobila mjesto koje ima u većini država u svijetu.

Predmetna problematika, kao i postavljeni ciljevi, zahtijevali su određeni metodološki postupak. Korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka.

Primarno istraživanje je provedeno primjenom metode ispitivanja, koristeći upitnik kao sredstvo prikupljanja podataka. Istraživanje je provedeno na reprezentativnom uzorku, koji je formiran stopom uzorkovanja od najmanje 5% osnovnog skupa koji predstavljaju preduzeća i revizorske kuće registrovane na području Bosne i Hercegovine. Predmet anketnog istraživanja je bio uvid u trenutno stanje računovodstvene i revizijske profesije u Bosni i Hercegovini i percepcija ciljane grupe ispitanika (akadenskog osoblja, računovođa, finansijskih inspektora i ovlaštenih revizora) u uvođenju forenzičkog računovodstva i revizije u sistem visokog obrazovanja i u privredni sistem, s ciljem smanjivanja finansijskih prevara.

Sekundarni izvori podataka i informacija obuhvataju: knjige iz područja računovodstva, revizije, stručne članke koji tretiraju navedenu problematiku, zatim oblast finansijskog računovodstva, finansijskog izvještavanja, interne i eksterne revizije, izvještaje relevantnih domaćih i međunarodnih institucija, statističke publikacije, izvještaje Svjetske banke i Svjetskog ekonomskog foruma, te aktuelnu pravnu regulativu.

U skladu s temom monografije prilikom elaboriranja teorijskih i metodoloških ishodišta posmatranog problema, te određenih aplikativnih razmatranja korištene su:

- Metoda historijskog pregleda - omogućila je sagledavanje izgrađenih teorijskih

principa o značaju i ulozi forenzičkog računovodstva i forenzičke revizije u saradnji sa organima koji se bave suzbijanjem organizovanog kriminaliteta i otkrivanju i sprečavanju finansijskih prevara.

- Metoda analize – koristila se kod analize motiva i načina primjene „kreativnog računovodstva“.
- Metoda sinteze – kojom su se na temelju pojedinačnih zaključaka o metodama otkrivanja i sprečavanja finansijskih prevara izveli opći zaključci za posmatrani predmet istraživanja.
- Metoda indukcije – na osnovu koje su donešeni zaključci u teorijskom i empirijskom dijelu rada o tome da li u BiH postoji povoljno okruženje za otkrivanje i sprečavanje finansijskih prevara, te edukovanje revizora i uvođenje forenzičke revizije u praksu privrednih subjekata.
- Metoda dedukcije – za spoznaju važnosti uvođenja profesije forenzičkih računovođa i forenzičkih revizora u Bosni i Hercegovini, državi sa visokim stepenom finansijskih prevara i nedozvoljenih radnji koje je potrebno istraživati, ocijeniti i dati stručno mišljenje za sudske postupke.
- Metoda kompilacije – na osnovu koje su se preuzimala tuđa mišljenja i opažanja, uz navođenje adekvatnih citata, te isticanje tuđih objava o prevarama u finansijskim izvještajima, rizicima prevare i profilu prevaranata.
- Metoda komparacije – korištena je kod upoređivanja trenutnog stanja računovodstvene i revizijske profesije u Bosni i Hercegovini sa razvijenim državama. Zatim se uporedila percepcija eksperata (računovođa, finansijskih inspektora, akademskog osoblja i ovlaštenih revizora) u uvođenju forenzičkog računovodstva i revizije, s ciljem smanjivanja finansijskih prevara u BiH.
- Metoda dokazivanja – primijenila se pri procesu prikupljanja primarnih i sekundarnih podataka o finansijskim prevarama u preduzećima. Sa ovom metodom se nastojalo dokazati da li u BiH postoje finansijske prevare, njihove tendencije, te da li postoji potreba za efikasnijim načinom njihovog suzbijanja. Metoda dokazivanja je korištena za dokazivanje postavljenih hipoteza.
- Prikupljeni podaci su se analizirali statističkim metodama uz korištenje softvera SPSS i Excel-a.

## **1.1. Struktura rada**

Monografija je strukturno koncipirana (uz uvod i zaključna razmatranja) iz jedanaest (11) međusobno povezanih dijelova. U skladu sa postavljenim predmetom, ciljem i zadatkom istraživanja koncipirana je tako da se u proučavanju ide od općih ka pojedinačnim aspektima problema.

- U prvom dijelu *Uvod* formulisan je problem, predmet i objekti istraživanja, postavljena je radna i pomoćne hipoteze, navedeni su svrha i ciljevi istraživanja, te je obrazložena struktura. U uvodnom dijelu su istaknute metode koje će se primijeniti u samom postupku prikupljanja informacija i izrade rada.
- U drugom dijelu su razjašnjeni osnovni teorijski pojmovi, kako bi u narednim dijelovima rada tretirana problematika bila razumljiva. Naime, u ovom dijelu su se definisali osnovni pojmovi vezani za motive i prirodu finansijskih prevara, kao i načine finansijskih prevara u finansijskom izvještavanju. U završnom dijelu ovog poglavlja analizirani su potencijalni počinioci prevara sa karakteristikama njihovog djelovanja.
- U trećem dijelu pažnja se posvetila razjašnjavanju osnovnih teorijskih pojmova vezanih za forenzičko računovodstvo i reviziju - alat za sprečavanje finansijskih prevara. Ukratko je prikazan i proces forenzičke istrage koji je sličan procesu eksterne revizije, uz razmatranje dodatnih elemenata.
- U četvrtom dijelu pažnja se posvetila razjašnjavanju teorijskih pojmova vezano za pravni okvir djelovanja forenzičkog računovodstva, učinke forenzičkog računovodstva u otkrivanju i sprečavanju finansijskih prevara, te objektivne poteškoće u otkrivanju grešaka pri provođenju revizije finansijskih izvještaja.
- U petom dijelu su prezentirane odgovornosti menadžmenta preduzeća i revizora za finansijske izvještaje. Obradeni su pojmovno izvori, mogućnosti i okolnosti koje su uticale na pojavu računovodstvenih prevara. U okviru ovog dijela su ukratko pojašnjene tehnike i postupci koje koristi forenzički revizor kako bi došao do tačnih podataka o stanju u preduzeću. U ovom dijelu su istražene procedure revizije, planiranje revizije, procjena materijalnosti i rizika, kao i uloga analitičkih procedura, a sve u cilju ukazivanja na finansijske prevare u poslovanju preduzeća.
- Šesti i sedmi dio prikazuje suštinu teme, tj. bavi se samom tematikom koju autor istražuje. Težište u ovim poglavljima je postavljeno na najčešća područja prevara vezana za računovodstvo i finansijsko izvještavanje. Kada računovođa prilikom stvaranja slike o preduzeću prelazi dozvoljenu granicu računovodstvenih propisa, a i zakonske regulative, to se svrstava u nedozvoljeno područje kreativnog računovodstva. Pogrešna prikazivanja u cilju zloupotrebe imovine privrednog subjekta se kreću od sitnih krađa i beznačajnih novčanih iznosa, pa do visokih novčanih iznosa koje počinu zaposleni ili menadžment preduzeća. Analiziraju se ciljevi, motivi primjene kreativnog računovodstva, efekti primjene kreativnog računovodstva na finansijsko izvještavanje, kao i načini sprečavanja prevara i manipulacija u istim, te upozoravajući faktori kreativnog računovodstva i njihova detekcija. Analiziraju

se načini krivotvorenja računovodstvenih dokumenata i „zamagljivanje“ finansijskih izvještaja. U okviru ovog dijela pojašnjena je i uloga forenzičke revizije, kao i internih kontrola, interne i eksterne revizije u otkrivanju i sprečavanju finansijskih prevara.

- U okviru osmog dijela pojašnjena je uloga forenzičkog računovodstva i revizije na vjerodostojnost informacija u finansijskim izvještajima, kao i u korporativnom upravljanju. Prikazana su neophodna znanja i vještine forenzičkih istražitelja. U završnom dijelu ovog poglavlja analizirana je opravdanost potrebe za uvođenjem forenzičkog računovodstva u praksu poslovanja preduzećima.
- U devetom dijelu su dati prijedlozi za reduciranje finansijskih prevara sa aspekta forenzičkog računovodstva. U vezi s tim utvrđena je i potreba za forenzičkim računovodstvom i predložen adekvatan model za implementaciju forenzičkog računovodstva u praksu privrede.
- Deseti dio se odnosi na istraživanje obavljeno od strane autora ovog rada iznesenog u doktorskoj disertaciji. Primarno istraživanje je sprovedeno primjenom anketnog upitnika. Anketni upitnik, putem kojeg je provedeno istraživanje, je strukturiran na odgovarajući način u skladu sa ciljevima istraživanja i hipotezama. Osnovni skup ispitanika su eksperti (računovođe, revizori, finansijski inspektori i akademsko osoblje) iz Bosne i Hercegovine. Primarnim istraživanjem se stekao uvid u trenutno stanje računovodstvene i revizijske profesije u Bosni i Hercegovini i percepcija ciljane grupe ispitanika u uvođenju forenzičkog računovodstva i revizije u privredni sistem BiH, s ciljem smanjivanja korupcije i finansijskih prevara. Prikupljeni podaci su se analizirali statističkim metodama uz korištenje softvera SPSS i Excel. U ovom dijelu je prezentirana i komparacija rezultata istraživanja sa sličnim istraživanjima.
- U zaključku, koji predstavlja sublimaciju iznesenog u doktorskoj disertaciji na kojoj se temelji monografija, argumentovano je ne/potvrđivanje postavljenih hipoteza i data je sinteza rezultata istraživanja. U okviru preporuka i zaključaka su se dali odgovori na postavljena istraživačka pitanja, te istakle preporuke koje su proizašle na temelju provedenog istraživanja.

## 2. FINANSIJSKE PREVARE U RAČUNOVODSTVU

U savremenom poslovanju sve je veća pojava prevara, manipulacija finansijskim izvještajima, pa i dobro smišljenih kriminalnih radnji i bankrota, što je ozbiljan problem. To nije problem samo za vlasnike preduzeća, investitore i druge zainteresovane strane, nego i za revizore koji moraju razrađivati postupke i procedure za istraživanje kriminalnih radnji koje se odražavaju i na finansijske izvještaje preduzeća. Razdvajanjem funkcije vlasništva od upravljanja, vlasnici sredstava preduzeća su nastojali i nastoje da se zaštite od grešaka i prevara, tj. kriminalnih radnji koje su vezane za upravljanje i poslovanje preduzeća, te nanose ne samo finansijske gubitke preduzeću, nego i gubljenje ugleda u javnosti.

U određenom obračunskom periodu menadžment preduzeća sastavlja i prezentira finansijske izvještaje koji su u skladu sa zakonskom regulativom i računovodstvenim standardima i politikama finansijskog izvještavanja. Nedovoljno razumljivi finansijski izvještaji nisu podloga za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka. U svemu tome menadžment preduzeća stvara uslove da može kontrolisati obim, vrste i oscilaciju poslovnih događaja. To je razlog da i revizija kao profesija dobija sve veći značaj, u funkciji da finansijski izvještaji preduzeća budu objektivno, istinito i pravilno prikazani. Prema Piljiću: „Nije rijedak slučaj da menadžeri preduzeća nastoje da uspješnost poslovanja i finansijski položaj preduzeća u finansijskim izvještajima prikažu tako da korisnike finansijskih izvještaja dovedu u zabludu kako bi ovi donijeli pogrešne odluke<sup>1</sup>.” Savremena teorija, ali i praksa revizije, su sve više orijentisane definisanjem i pronalaženjem načina za otkrivanje onoga što se u praksi pominje kao kreativno računovodstvo.

### 2.1. Pojam, motivi i priroda finansijskih prevara

Tokom poslovanja preduzeća javljaju se greške, što je svojstveno svakom čovjeku, da li zbog nedovoljne edukacije ili iz nehata. U izjavama menadžmenta, koji su sastavni dio računovodstvenih izvještaja, postoji mogućnost pojave nenamjerno učinjenih grešaka, pogrešnog knjiženja poslovnih događaja, pogrešnog procjenjivanja pojedinih bilansnih pozicija i sl. Računovodstvene greške nastaju i kao posljedica sve veće brzine i sve većeg broja transakcija koje se dešavaju u savremenom poslovanju. Računovodstvene greške nastaju nenamjerno i puno lakše ih je otkriti, jer cilj i nije bio da se sakriju. Razdvajanjem funkcije vlasništva od upravljanja, vlasnici sredstava preduzeća su nastojali i nastoje da se zaštite od grešaka i prevara, tj. kriminalnih radnji koje su vezane za upravljanje i poslovanje preduzeća, te

---

<sup>1</sup>Piljić, J. *Analiza finansijskih izvještaja: Utjecaj izbora i primjene računovodstvenih politika na finansijski položaj i uspješnost poslovanja gospodarskog društva*, Off-Set, Tuzla, 2012.